

ИСТОРИЈА

Циљ и задаци

Циљ наставе историје је стицање хуманистичког образовања и развијање историјске свести; разумевање историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса и улоге истакнутих личности; развијање индивидуалног и националног идентитета; стицање и проширивање знања, развијање вештина и формирање ставова неопходних за разумевање савременог света (у националном, регионалном, европском и глобалном оквиру); унапређивање функционалних вештина и компетенција неопходних за живот у савременом друштву (истраживачких вештина, критичког и креативног мишљења, способности изражавања и образлагања сопствених ставова, разумевања мултикултуралности, развијање толеранције и културе аргументованог дијалога); оспособљавање за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија; развијање свести о потреби сталног усавршавања и свести о важности неговања културно-историјске баштине.

Задаци наставе историје су да ученици:

- стекну и прошире знања о националној и општој историји (политичкој, економској, друштвеној, културној...), да разумеју узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса, и улогу истакнутих личности у развоју људског друштва;
- поседују свест о повезаности појава из прошлости са појавама из садашњости;
- разумеју да национална историја представља саставни део регионалне, европске и глобалне историје;
- развијају истраживачки дух и критички однос према прошлости самосталном анализом различитих историјских извора и литературе и проналажењем и систематизовањем стечених информација;
- буду оспособљени за проналажење, прикупљање и коришћење информација датих у различитим симболичким модалитетима (историјске карте, графикони, табеле...) и њихово повезивање са претходним историјским знањем;
- буду оспособљени да препознају различита тумачења истих историјских догађаја;
- повезују стечена знања и вештине са садржајима сродних наставних предмета
- буду оспособљени за примену стечених знања и практичних вештина у свакодневном животу;
- унапређују вештине неопходне за индивидуални и тимски рад (комуникативност, образлагање сопствених ставова, аргументовани дијалог...)
- развијају одговорност, систематичност, прецизност и позитивни став према учењу;
- развијају свест о квалитету стеченог знања и потреби сталног усавршавања.

I разред
гимназија друштвено-језичког смера и гимназија општег типа
(2 часа недељно, 74 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: УВОД У ИСТОРИЈУ

- Историја као наука и наставни предмет; однос историје према другим наукама
- Историјски извори, рачунање времена, историјска раздобља (периодизација)

II тема: ПРАИСТОРИЈСКА ЗАЈЕДНИЦА

- Живот људи у старијем и млађем каменом и у металном добу
- Верске представе и почеци ликовних уметности у праисторијским заједницама
- Праисторијска налазишта и културе на централном Балкану

III тема: СТАРИ БЕК

- Опште одлике Старог века (време, простор и народи; структура друштва, веровања, култура)

Стари исток

- Опште особине историје Старог истока (хронолошки, географски и етнички оквири, друштвено устројство)
- Египат: Старо, Средње и Ново царство
- Државе Месопотамије, Мале Азије и Блиског истока (Леванта)
- Писменост, култура и право народа Старог истока
- Религије народа Старог истока

Стара Грчка

- Најстарија историја Грчке (досељавање Грка на Балкан, минојски Крит, микенска Грчка, Тројански рат)
- Од Микенског ка Хомерском добу. Дорска и јонска сеоба, друштвени поредак у IX и VIII веку пре н. е.
- Настанак полиса, грчка колонизација, промене друштвеног и државног уређења од VIII до VI века пре н. е.
- Спарта: особености уређења и живота (Ликург, Пелопонески савез)
- Атина: најстарија историја, друштвене борбе, реформе, настанак и развој демократије
- Грчко-персијски ратови. Почетак и ток, њихов утицај на друштвене и привредне односе у полисима, Делски савез
- Периклово доба, Атински поморски савез, Пелопонески рат
- Култура старих Грка (религија, митови, наука, уметност)
- Криза полиса и успон Македоније
- Александрова освајања и хеленистичке монархије
- Хеленистичка култура

Стари Рим

- Најстарија историја Рима (становништво Италије, оснивање Рима, доба краљева)
- Доба републике (оснивање републике, друштвено и државно уређење)
- Римска освајања у Италији
- Римска освајања у Средоземљу (пунски ратови и ратови с хеленистичким монархијама)
- Криза републике и почетак грађанских ратова (реформе браће Грах, Марије и Сула)
- Први и Други тријумвират
- Римска култура у доба републике (религија, наука и уметност)
- Августов принципат
- Римско царство од I до III века
- Доминат. Реформе Диоклецијана и Константина
- Римска култура у раздобљу од I до IV века (религија, наука и уметност)
- Појава и ширење хришћанства
- Римске провинције на Балканском полуострву

IV тема: ПОЗНА АНТИКА И РАНИ СРЕДЊИ ВЕК

- Подела Римског царства. Опадање и пропаст Западног царства
- Сеоба народа и стварање „варварских” држава на западу
- Источно царство, IV–VI век. Јустинијанова обнова
- Култура рановизантијског доба
- Аварски походи и насељавање Словена на Балкану

I разред
гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 74 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: УВОД У ИСТОРИЈУ

- Историја као наука и наставни предмет; однос историје према другим наукама
- Историјски извори, рачунање времена, историјска раздобља (периодизација)

II тема: ПРАИСТОРИЈСКА ЗАЈЕДНИЦА

- Живот људи у старијем и млађем каменом и у металном добу
- Верске представе и почеци ликовних уметности у праисторијским заједницама
- Праисторијска налазишта и културе на централном Балкану

III тема: СТАРИ ВЕК

- Опште одлике Старог века (време, простор и народи; структура друштва, веровања, култура)

Стари исток

- Опште особине историје Старог истока (хронолошки, географски и етнички оквири, друштвено устројство)
- Египат: Старо, Средње и Ново царство
- Државе Месопотамије, Мале Азије и Блиског истока (Леванта)
- Писменост, култура и право народа Старог истока
- Религије народа Старог истока

Стара Грчка

- Најстарија историја Грчке (досељавање Грка на Балкан, минојски Крит, микенска Грчка, Тројански рат)
- Од Микенског ка Хомерском добу. Дорска и јонска сеоба, друштвени поредак у IX и VIII веку пре н. е.
- Настанак полиса, грчка колонизација, промене друштвеног и државног уређења од VIII до VI века пре н. е.
- Спарта: особености уређења и живота (Ликург, Пелопонески савез)
- Атина: најстарија историја, друштвене борбе, реформе, настанак и развој демократије
- Грчко-персијски ратови. Почетак и ток, њихов утицај на друштвене и привредне односе у полисима, Делски савез
- Периклово доба, Атински поморски савез, Пелопонески рат
- Култура старих Грка (религија, митови, наука, уметност)
- Криза полиса и успон Македоније
- Александрова освајања и хеленистичке монархије
- Хеленистичка култура

Стари Рим

- Најстарија историја Рима (становништво Италије, оснивање Рима, доба краљева)
- Доба републике (оснивање републике, друштвено и државно уређење)
- Римска освајања у Италији
- Римска освајања у Средоземљу (пунски ратови и ратови с хеленистичким монархијама)
- Криза републике и почетак грађанских ратова (реформе браће Грах, Марије и Сула)
- Први и Други тријумвират
- Римска култура у доба републике (религија, наука и уметност)
- Августов принципат
- Римско царство од I до III века
- Доминат. Реформе Диоклецијана и Константина
- Римска култура у раздобљу од I до IV века (религија, наука и уметност)
- Појава и ширење хришћанства
- Римске провинције на Балканском полуострву

IV тема: ПОЗНА АНТИКА И РАНИ СРЕДЊИ ВЕК

- Подела Римског царства. Опадање и пропаст Западног царства
- Сеоба народа и стварање „варварских” држава на западу
- Франачка држава и уједињење западне Европе под Карлом Великим
- Настанак феудалног друштва у западној Европи
- Култура раног средњег века у западној Европи

- Византијско царство, IV–VI век. Јустинијанова обнова
- Култура рановизантијског доба
- Аварски походи и насељавање Словена на Балкану
- Покрштавање Срба и њихова рана писменост
- Срби и српске државе до краја XII века. Односи са Византијом, Бугарима и Угрима

II разред
гимназија друштвено-језичког смера и гимназија општег типа
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: ЕВРОПА У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ

- Крај античког света: сеоба народа и стварање „варварских” краљевина у Европи (германске сеобе, продори Хуна и Авара у Европу, структуре раних краљевина, христијанизација варвара и почеци средњовековне Европе)
- Хришћанска црква до раскола 1054. године (рано монаштво, мисионарска делатност, улога цркве током IX и X века – Клинијевски покрет, цезаропапизам у поређењу са односом државе и цркве у Византији, велики раскол 1054. године и његове последице)
- Франачка држава. Уједињење Европе под Карлом Великим (Меровинзи и Каролинзи, ширење Арабљана и њихов допринос европској цивилизацији, Пипин Мали и стварање папске државе, крунисање Карла Великог за цара)
- Настанак феудалног друштва (рађање феудалних друштвених односа у IX веку – витезови и сељаци, пирамидална хијерархија власти, верност и вера, рурално друштво)
- Живот у раном средњем веку (двор – изглед, начин живота на двору, обичаји; рат – начини ратовања, настанак и симболика куле; улога религије у свакодневном животу; начини становања; болести, глад, страхови, сеобе; манастири – бенедиктинско правило, скрипторији)
- Византија од VII до XII века (реформа цара Ираклија, борбе против Арабљана, успон Византије у време Македонске династије)
- Продори Викинга и Мађара, рађање Светог римског царства немачког народа (надирање Нормана у Европу, њихова улога на истоку и на западу, стварање државе у Средоземљу; порекло Мађара и долазак у Европу до заустављања на Леху, Отон I)
- Култура раног средњег века (разлике између култура Византије и западне Европе, писменост на Западу – улога ирског монаштва; културна обнова у време Карла Великог; манастирска култура, романичка уметност, однос према Богу у раном средњем веку)

II тема: НАСЕЉАВАЊЕ СЛОВЕНА НА БАЛКАН И СТВАРАЊЕ ПРВИХ СРПСКИХ ДРЖАВА

- Досељавање Словена на Балканско полуострво (прапостојбина Словена, узроци сеоба, обичаји и веровања Словена, насељавање на Балканско полуострво и у областима Источних Алпа, Словени и староседеоци)
- Покрштавање Јужних Словена и њихова рана писменост (почеци покрштавања, Тирило и Методије, ученици Тирила и Методија, глагољаша, писмо и књижевност, уметност)
- Срби до XII века (територијални оквири српских земаља, Срби између Византије и Бугарске, кнез Часлав, успон Дукљанске државе, осамостаљивање Рашке и Босне)

III тема: ЕВРОПА ОД XII ДО XV ВЕКА

- Настанак градова и универзитета (оживљавање градова, положај и уређење, развој градске привреде, трговци и сајмови, друштвени односи у градовима)
- Крсташки ратови (папска монархија, поход на исток као верски и колонизациони покрет, Први и Четврти крсташки рат, последице крсташких ратова, рађање витешког морала, измењена побожност западног света)
- Успон западноевропских монархија: Француска, Енглеска, Немачка (развој феудалне монархије, Луј IX Свети као идеални владар, „Велика повеља слобода” и настанак парламента, Свето римско царство, од феудалне до националне монархије)
- Феудално друштво: ратници, работници, духовници (структура друштва; друштвени покрети, јереси, инквизиција, просјачки редови)
- Живот у позном средњем веку (образовање; промене у вештини ратовања; приватна побожност; породична заједница; измењена осећајност; рађање индивидуе)
- Однос државе и цркве у позном средњем веку (сукоб царског и папског концепта, опадање моћи папа, црквени сабори)
- Култура западноевропског света у позном средњем веку (готичко доба, ритерска и градска култура, уметност катедрала, рађање књижевности на народном језику)
- Словенски свет у позном средњем веку (западни и источни Словени, Карло IV; Кијевска и Московска Русија)
- Култура позне Византије (процвет уметности у доба Комнина, Византија после Четвртог крсташког рата; ренесанса Палеолога)

IV тема: СРПСКИ НАРОД И ЊЕГОВИ СУСЕДИ ОД XII ДО XV ВЕКА

- Држава Немањића (српска држава између Византије и Угарске, велики жупан Стефан Немања, први пад Византијског царства, држава Немањића као краљевина, аутокефална црква)
- Успон државе Немањића (владарски род Немањића, јачање положаја владара, освајања, сукоб између краљева Драгутина и Милутина, битка код Велбужда, Стефан Душан, проглашење царства)
- Привреда и друштво у немањићкој Србији (земљорадња, сточарство, рударство, градови као привредна средишта, трговина, властела, зависно сељаштво, градско становништво)
- Улога српске цркве од XII до XV века (Охридска архиепископија, Света Гора и Хиландар, црквена самосталност, српска патријаршија, однос између српске цркве и државе, ктитори и задужбине)
- Култура српске средњовековне државе (културна подручја, језик и писмо, стара српска библиотека, књижевност, правни споменици, уметност)
- Постанак и развој босанске државе (Босна као географски појам, Босна између Угарске и Византије, црква босанска, ширење Босне, проглашење краљевства)
- Дубровник у средњем веку (оснивање града, византијски Рагусион, млетачка власт, односи са Угарском, ширење градске територије, уређење града, република, односи са Србијом и Босном, привреда, трговина, културни успон)
- Продор Турака на Балканско полуострво (Турци Османлије, уређење Османског царства, турски начин освајања, разједињене хришћанске државе, расуло српске државе, битка на Марици, битка на Косову)
- Држава Лазаревића и Бранковића (турски вазали, битка код Ангоре, титула деспота, привредни успон, уређење Деспотовине, култура Моравске Србије)

- Крај државне самосталности Србије и Босне (пад Цариграда, освајање Србије, превласт обласних господара у држави Котроманића, постанак Херцеговине, пад Босне, крај херцегове земље)
- Зета за време Балшића и Црнојевића (успон Балшића, комуне и обласни господари, између Турака и Венеције, Зета у Деспотовини, уздизање Црнојевића, пад области Црнојевића)
- Сеобе Срба (немирна граница у Подунављу, сеобе Срба, одбрамбени систем, повремени упади хришћанских снага на турску територију)

II разред
гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: ЕВРОПА У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ

- Настанак градова и универзитета
- Успон западноевропских монархија
- Феудално друштво: ратници, работници, духовници
- Словенски свет у доба развијеног феудализма
- Култура средњовековног света у позном средњем веку

II тема: СРПСКИ НАРОД ОД XII ДО XV ВЕКА

- Држава Немањића
- Култура српске средњовековне државе
- Средњовековна Босна
- Продор Турака на Балкан и њихова прва освајања
- Држава Лазаревића и Бранковића
- Губитак државне самосталности и сеобе

III тема: ЕВРОПА ОД XV ДО XVIII ВЕКА

- Велика географска открића и почеци европског колонијализма
- Зачеци капитализма
- Хуманизам и ренесанса
- Реформација и католичка реакција

IV тема: АПСОЛУТИСТИЧКЕ МОНАРХИЈЕ (XVI–XVIII век)

- Револуције у Низоземској и Енглеској
- Француска од XVI до XVIII века
- Самодржавље у Русији
- Просвећени апсолутизам – основне одлике

V тема: СРПСКИ НАРОД ПОД ОСМАНСКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)

- Друштвено и државно уређење Османског царства и положај Срба

- Опадање Османског царства и отпори хришћанске раје
- Српски народ у ратовима Аустрије и Млетачке републике против Османлија
- Пећка патријаршија и Цетињска митрополија
- Свакодневни живот српског народа у Османском царству

VI тема: СРБИ ПОД ХАБЗБУРШКОМ И МЛЕТАЧКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)

- Уређење Аустрије, Војна крајина, сеобе Срба у Русију
- Положај Срба у Угарској и Карловачка митрополија
- Дубровник, Срби у млетачкој Далмацији и Боки (XVI–XVIII век)

VII тема: ЕВРОПА И СВЕТ ОД КРАЈА XVIII ДО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА XIX ВЕКА

- Индустијска револуција – привредне и друштвене промене
- Раднички покрет у Европи
- Рат за независност САД
- Француска револуција
- Директоријум, конзулство, царство и Наполеонова освајања
- Бечки конгрес и Света алијанса
- Револуција 1848/1849. год.
- Уједињење Италије и Немачке
- Грађански рат у САД

VIII тема: НАЦИОНАЛНИ ПОКРЕТИ НА БАЛКАНУ ОД КРАЈА XVIII ДО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА XIX ВЕКА

- Српска револуција: Први и Други српски устанак
- Владавина Милоша Обреновића – привредни и друштвени развој, укидање феудализма
- Уставобранитељи
- Друга владавина кнеза Михаила; Балкански савез
- Милан Обреновић и његова владавина
- Српско-турски ратови и Берлински конгрес
- Културни препород Кнежевине Србије
- Стварање Црногорске државе – Петар I и Петар II Петровић Његош
- Књаз Данило и књаз Никола Петровић Његош
- Устанак у Босни и Херцеговини (1875–1878)
- Национални препород Грка, Бугара, Мађара, Румуна
- Борба Срба за аутономију у Хабзбуршкој монархији
- Институције Срба у јужној Угарској

III разред

гимназија друштвено-језичког смера
(3 часа недељно, 108 часова годишње)

гимназија општег типа
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: ЕВРОПА ОД XV ДО XVIII ВЕКА

- Велика географска открића и почеци европског колонијализма
- Зачеци капитализма
- Хуманизам и ренесанса
- Реформација и католичка реакција

II тема: АПСОЛУТИСТИЧКЕ МОНАРХИЈЕ (XVI–XVIII век)

- Опште одлике апсолутистичких монархија
- Шпанија Филипа II; револуција у Низоземској
- Енглеска од XVI до XVIII века
- Француска од XVI до XVIII века
- Самодржавље у Русији
- Опште одлике просвећеног апсолутизма
- Просвећени апсолутизам Петра I, Катарине II, Фридриха II

III тема: СРПСКИ НАРОД ПОД ОСМАНСКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)

- Друштвено и државно уређење Османског царства
- Положај и живот Срба у Османском царству
- Опадање Османског царства
- Српски народ у ратовима Аустрије и Млетачке републике против Османлија
- Улога Пећке патријаршије, Цетињска митрополија

IV тема: СРБИ ПОД ХАБЗБУРШКОМ И МЛЕТАЧКОМ ВЛАШЋУ (XVI–XVIII век)

- Државно и друштвено уређење Аустрије
- Српски народ у Војној крајини, цивилној Хрватској и Славонији, сеобе у Русију
- Положај Срба у Угарској
- Карловачка митрополија
- Срби под режимом просвећеног апсолутизма Марије Терезије и Јосифа II
- Дубровник и Срби у млетачкој Далмацији и Боки (XVI–XVIII век)

V тема: ЕВРОПА И СВЕТ ОД КРАЈА ХВИИ ДО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА ХИХ ВЕКА

- Привредне и друштвене промене (индустријска револуција)
- Епоха грађанских револуција
- Рат за независност САД
- Француска револуција
- Наполеонова владавина и освајања
- Бечки конгрес и Света алијанса
- Револуционарни покрети у Европи у првој половини ХИХ века; револуција 1848/1849.
- Раднички и социјалистички покрет у Европи
- Уједињење Италије; уједињење Немачке
- Грађански рат у САД

VI тема: НАЦИОНАЛНИ ПОКРЕТИ НА БАЛКАНУ ОД КРАЈА ХВИИ ДО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА ХИХ ВЕКА

- Османско царство крајем ХВИИ и почетком ХИХ века
- Српска револуција – ратни период (Први српски устанак, устаничка држава, Хаџи Проданова буна, Други српски устанак)
  - Српска револуција – мирнодопски период (борба за аутономију, јачање државности, хатишерифи из 1830. и 1833. године, укидање феудализма)
  - Апсолутизам Милоша Обреновића (уставно уређење – Сретењски устав и Турски устав; привредни и друштвени развој)
  - Прва владавина кнеза Михаила (1839–1842)
  - Уставобранитељи и кнез Александар Карађорђевић (1842–1858)
  - Друга владавина кнеза Милоша и кнеза Михаила Обреновића (1858–1868)
  - Владавина кнеза Милана Обреновића (друго намесништво и устав из 1869; српско-турски ратови 1876–1878. и стицање независности)
  - Културни препород Кнежевине Србије
  - Стварање Црногорске државе
  - Митрополити Петар I и Петар II Петровић Његош
  - Кнежевина Црна Гора – књаз Данило Петровић Његош (1852–1860)
  - Стицање независности Црне Горе – књаз Никола Петровић Његош
  - Босански беговат у првој половини ХИХ века
  - Устанак у Босни и Херцеговини (1875)
  - Национални препород Грка, Бугара, Мађара, Румуна
  - Хабзбуршка монархија (од краја ХВИИ до седамдесетих година ХИХ века)
  - Срби у Хабзбуршкој монархији од краја ХВИИ до седамдесетих година ХИХ века (Темишварски сабор, Карловачка митрополија и патријаршија; Срби у револуцији 1848/1849; Војводство Србија и тамиски Банат; Светозар Милетић; Војна граница)

III разред
гимназија природно-математичког смера
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

IV разред
гимназија општег типа
(2 часа недељно, 64 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: ЕВРОПА И СВЕТ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

- Нова слика Европе после уједињења Италије и Немачке: нове и старе силе и њихова борба за политички, дипломатски и економски престиж
- Берлински конгрес и преобликовање југоисточне Европе
- Време напетости (политика, борба за колоније, привредна и војна конкуренција, политичке идеје – либерализам, радикализам, национализам, социјалдемократија, комунизам...)
- „Лепа епоха”: култура, наука, технолошки напредак, просвета

II тема: НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА

- Србија између Аустроугарске и Русије (1878–1903)
- Политички, привредни и културно-просветни развој у Србији (1903–1914)
- Црна Гора од 1878. до 1914.
- Србија и Црна Гора и српски народ у Аустроугарској и Османском царству
- Балкански ратови (1912–1913)

III тема: ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

„Велики рат”

- Европа на путу ка рату (политика, привреда, наука, култура и образовање)
- Савезништва и фронтови
- Хронологија ратних дејстава
- Свакодневни живот у рату
- Револуције у Русији
- Ратно ангажовање САД

Србија у „Великом рату”

- Србија уочи Првог светског рата
- Србија и савезничке силе
- Хронологија ратних дејстава (најважније битке, повлачење преко Албаније, окупација и терор, устаничке борбе, Солунски фронт, унутрашњеполитички сукоби, ослобођење)
- Свакодневни живот у рату
- Србија и југословенска идеја (од Нишке до Женевске декларације)
- Последице рата

IV тема: ЕВРОПА И СВЕТ ИЗМЕЂУ СВЕТСКИХ РАТОВА

- Последице „Великог рата” (нестанак царстава и стварање нових држава, Мировна конференција у Паризу, Лига народа, криза демократије и појава тоталитарних идеја)
- Велика економска криза и њене последице
- Култура, наука и просвета
- Либералне демократије (САД, Велика Британија, Француска...)
- Совјетска Русија
- Фашизам и националсоцијализам (Италија, Немачка, грађански рат у Шпанији)
- Свет на путу ка новом рату (рушење „версајског поретка”, аншлус Аустрије, Минхенски споразум, пакт Молотов-Рибентроп)

V тема: ЈУГОСЛОВЕНСКА КРАЉЕВИНА

- Нова држава (уједињење, простор и друштво, границе, окружење, савезници и противници)
- Државно, друштвено и политичко уређење (1918–1929)
- Лични режим краља Александра и идеологија интегралног југословенства (1929–1935)
- Политички и национални сукоби (1935–1939)
- Међународни положај и спољна политика (1918–1939)
- Економски и културно-просветни развој југословенске државе (1918–1941)
- Југославија у време избијања Другог светског рата: преуређење државе и промена међународног положаја (1939–1941)

VI тема: ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

Свет у Другом светском рату

- Савезништва и фронтови
- Хронологија ратних дејстава и преломни догађаји (1939–1945)
- Промена граница и окупациони системи
- Расизам, геноцид и холокауст
- Крај рата и његове последице
- Свакодневни живот у рату

Југославија у Другом светском рату

- Од дипломатског притиска до рата (међународна дипломатска криза, борба за југословенски простор и врхунац кризе 25. и 27. март 1941)
- Војни пораз (Априлски рат, капитулација и распарчавање, НДХ)
- Окупација (окупациони системи, репресивна политика, геноцид и терор)
- Отпори окупацији и фашизму (устанци, антиокупационе снаге српског грађанства; супротстављени национални, војни и политички покрети)
- Хронологија ратних дејстава (југословенско ратиште у контексту светског рата)
- Идеолошки концепти и уређење будуће државе (српско-хрватски спор у емиграцији, АВНОЈ, национална политика Равногорског покрета, Друга призренска лига)
- Југославија и Балкан у односима и плановима великих сила
- Крај рата и његове последице
- Свакодневни живот у рату

VII тема: СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Послератни свет и његове супротности

- Од ратног савезништва до Хладног рата
- Блокска подела, економске и политичке интеграције
- Трећи свет и деколонизација
- Политички, привредни, друштвени, културни и научни развој
- Свет у савременом добу (распад СССР, нестанак Источног блока, ЕУ, глобализација, научно-технолошка револуција)

Југославија после Другог светског рата

- Унутрашњеполитички односи и спољнополитички положај (1945–1948)
- Југославија између Истока и Запада: у потрази за новом спољнополитичком и унутрашњеполитичком оријентацијом
- Политички, привредни, друштвени и културни развој
- Нестанак југословенске државе
- Српска држава у савременом добу

IV разред

гимназија друштвено-језичког смера (3 часа недељно, 96 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I тема: ЕВРОПА И СВЕТ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

- Нова слика Европе после уједињења Италије и Немачке: нове и старе силе и њихова борба за политички, дипломатски и економски престиж
- Берлински конгрес и преобликовање југоисточне Европе
- Време напетости (политика, борба за колоније, привредна и војна конкуренција, политичке идеје – либерализам, радикализам, национализам, социјалдемократија, комунизам...)
- „Лепа епоха”: култура, наука, технолошки напредак, просвета

II тема: НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА

- Србија између Аустроугарске и Русије (1878–1903)
- Политички, привредни и културно-просветни развој у Србији (1903–1914)
- Црна Гора од 1878. до 1914.
- Србија и Црна Гора и српски народ у Аустроугарској и Османском царству
- Балкански ратови (1912–1913)

III тема: ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

„Велики рат”

- Европа на путу ка рату (политика, привреда, наука, култура и образовање)

- Савезништва и фронтови
- Хронологија ратних дејстава
- Свакодневни живот у рату
- Револуције у Русији
- Ратно ангажовање САД

Србија у „Великом рату”

- Србија уочи Првог светског рата
- Србија и савезничке силе
- Хронологија ратних дејстава (најважније битке, повлачење преко Албаније, окупација и терор, устаничке борбе, Солунски фронт, унутрашњеполитички сукоби, ослобођење)
- Свакодневни живот у рату
- Србија и југословенска идеја (од Нишке до Женевске декларације)
- Последице рата

IV тема: ЕВРОПА И СВЕТ ИЗМЕЂУ СВЕТСКИХ РАТОВА

- Последице Великог рата (нестанак царстава и стварање нових држава, Мировна конференција у Паризу, Лига народа, криза демократије и појава тоталитарних идеја)
- Велика економска криза и њене последице
- Култура, наука и просвета
- Либералне демократије (САД, Велика Британија, Француска...)
- Совјетска Русија
- Фашизам и националсоцијализам (Италија, Немачка, грађански рат у Шпанији)
- Свет на путу ка новом рату (рушење „версајског поретка”, аншлус Аустрије, Минхенски споразум, пакт Молотов-Рибентроп)

V тема: ЈУГОСЛОВЕНСКА КРАЉЕВИНА

- Нова држава (уједињење, простор и друштво, границе, окружење, савезници и противници)
- Државно, друштвено и политичко уређење (1918–1929)
- Лични режим краља Александра и идеологија интегралног југословенства (1929–1935)
- Политички и национални сукоби (1935–1939)
- Међународни положај и спољна политика (1918–1939)
- Економски и културно-просветни развој југословенске државе (1918–1941)
- Југославија у време избијања Другог светског рата: преуређење државе и промена међународног положаја (1939–1941)

VI тема: ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

Свет у Другом светском рату

- Савезништва и фронтови
- Хронологија ратних дејстава и преломни догађаји (1939–1945)
- Промена граница и окупациони системи
- Расизам, геноцид и холокауст
- Крај рата и његове последице
- Свакодневни живот у рату

Југославија у Другом светском рату

- Од дипломатског притиска до рата (међународна дипломатска криза, борба за југословенски простор и врхунац кризе 25. и 27. март 1941)
- Војни пораз (Априлски рат, капитулација и распарчавање, НДХ)
- Окупација (окупациони системи, репресивна политика, геноцид и терор)
- Отпори окупацији и фашизму (устанци, антиокупационе снаге српског грађанства; супротстављени национални, војни и политички покрети)
- Хронологија ратних дејстава (југословенско ратиште у контексту светског рата)
- Идеолошки концепти и уређење будуће државе (српско-хрватски спор у емиграцији, АВНОЈ, национална политика Равногорског покрета, Друга призренска лига)
- Југославија и Балкан у односима и плановима великих сила
- Крај рата и његове последице
- Свакодневни живот у рату

VII тема: СВЕТ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Послератни свет и његове супротности

- Од ратног савезништва до Хладног рата
- Блоковска подела, економске и политичке интеграције
- Трећи свет и деколонизација
- Политички, привредни, друштвени, културни и научни развој
- Свет у савременом добу (распад СССР, нестанак Источног блока, ЕУ, глобализација, научно-технолошка револуција)

Југославија после Другог светског рата

- Унутрашњеполитички односи и спољнополитички положај (1945–1948)
- Југославија између Истока и Запада: у потрази за новом спољнополитичком и унутрашњеполитичком оријентацијом
- Политички, привредни, друштвени и културни развој
- Нестанак југословенске државе
- Српска држава у савременом добу

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Наставни садржаји предмета *Историја* конципирани су тако да ученицима гимназије пруже целовиту слику о праисторијском и историјском добу.

Полазну тачку чине циљ и задаци овог предмета, чија реализација треба да буде прилагођена узрасту и развојним карактеристикама ученика. Садржаје треба прилагођавати ученицима, како би најлакше и најбрже достигли наведене циљеве. Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ и задатке предмета.

Програм се може допунити садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају (археолошка налазишта, културно-историјски споменици, музејске збирке...).

У гимназијама на наставном језику неке од националних мањина могу се, осим садржаја из њихове историје који су дати у програму, обрадити и проширени наставни садржаји из

прошлости тог народа. При томе, наставници ће настојати да, коришћењем разноврсних извора и релевантне историографске и етнографско-антрополошке литературе, ученицима пружи могућност да стекну јасну представу о прошлости народа коме припадају, али и окружења у коме живе: какав им је био начин живота и које су значајне личности обележиле њихову историју.

Важно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Наставни садржаји треба да буду представљени као „прича”, богата информацијама и детаљима, како би историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно и динамично. Настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе шта се десило, већ и зашто се десило и какве су последице проистекле.

Посебно место у настави историје имају питања, она која поставља наставник ученицима, и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње, користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, како у фази утврђивања и систематизације градива, тако и у обради наставних садржаја. У зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем итд.

Пожељно је што више користити различите облике организоване активности ученика (индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, радионице или домаћи задаци, као што су семинарски радови, презентације, самостални и групни пројекти...).

Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи” у свом уму, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно, јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме су се догађаји одвијали, олакшавајући им праћење промена на одређеној територији.

Треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (беседништва), будући да историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика. Неопходно је имати у виду интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да схвате повезаност и условљеност географских, економских и културних услова живота човека кроз простор и време. Треба избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница, јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина.

Како би циљеви наставе историје били што потпуније остварени, препоручује се и примена дидактичког концепта мултиперспективности.

Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба Интернета, прављење Power point презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата и матурског рада).